

РОЗВИТОК ЗМІСТУ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ ТА ЇЇ НАЗВ

Залежно від рівня господарського розвитку суспільства, пануючих у ньому суспільно-філософських поглядів на економічне буття, науку, що вивчає цю сферу життя суспільства, називали по-різному.

Першою назвою науки про господарське життя, яка зафіксована у тих письмових джерелах, що дійшли до нас, є «економіка». Проте треба зазначити, що нині поняття «економіка» вживається як правило у двох значеннях: 1) як сфера господарського життя і 2) як наука, що вивчає цю сферу. З точки зору термінологічної чіткості це не досить коректно. Значно правильнішим буде говорити про «економіку» та «економічну науку», які відображають: перший термін – певну сферу практичної діяльності, а другий – її еквівалент у суспільній свідомості.

Сам термін «економіка» має давньогрецьке коріння і був створений, як вважають сучасні вчені, грецьким письменником та істориком Ксенофонтом (430–355 до н.е.). Хоча в його час це слово звучало де-що інакше – як «ойкономія». Причина цього пов'язана з тим, що це слово походило від двох інших давньогрецьких слів: «ойкос» (будинок, домашнє господарство) і «номос» (знаю, закон). Таким чином у буквальному, первинному змісті термін «економіка» означає знання чи науку про мистецтво ведення домашнього господарства.

При цьому варто зазначити, що історично першою формою існування домашнього господарства було натуральне господарство, де продукти праці були призначені виключно для власного споживання чи споживання всередині господарської одиниці. Тому цими продуктами не обмінювалися.

При цьому Ксенофонт виступав з позицій надання переваги саме натуральному господарству, яке не знає обміну. Про те, що економіка часів Ксенофонта майже не орієнтувалась на ринок і на існування товарного господарства свідчить і той факт, що у його послідовників, зокрема і Аристотеля (364–322 до н. е.), існувало вже дві різних науки: «економіка» та «хрематистика», де остання характеризувала мистецтво наживати багатство шляхом обміну та торгівлі. Сучасним

еквівалентом хрематистики можна вважати мікроекономіку, яка досліджує економічні процеси на рівні окремого підприємства чи локального ринку.

З часом розвиток обміну призвів до подолання місцевої замкнутості й формування національного ринку як елементу, який зшиває різні частини місцевого господарства у єдине ціле в масштабі тієї або іншої країни. Виникає потреба в знаннях про господарство всієї країни. В 1615 р. французький економіст Антуан де Монкретьєн (1575–1621) публікує «Трактат політичної економії». Ця робота і дала назву науці, яка тоді ще тільки народжувалася. Слово «політична» у назві «Політична економія» також має давньогрецький корінь. Воно походить від терміна «поліс» (місто, держава), а знов утворена назва отримала ширший у порівнянні з терміном «економіка» зміст – мистецтво керування державним, суспільним господарством.

У другій половині XIX ст. формується вже не просто міжнародний, а і світовий ринок. І цей ринок починає зшивати різні відокремлені раніше частини світу в єдине ціле. Але на цьому етапі зшиваються в єдине ціле вже не місцеві (локальні) господарства, а окремі національні господарства. Саме таким чином створюється світове господарство, а ниткою та голкою, якими воно зшивається, стає розвиток світового ринку. Саме цей процес призводить до подолання національної замкнутості, з одного боку, й формування нового рівня наукових досліджень – з іншого.

А слідом за цим змінюється і назва самої науки. Термін «політична економія» витісняється новою назвою – *economics* («Економічна теорія» у сучасній українській інтерпретації). Своє нове ім'я економічна наука одержала у книзі, яка вийшла в 1890 р., і була підготовлена видатним англійським економістом, основоположником неокласичного напрямку – Альфредом Маршаллом (1842–1924). Називалася вона «Принципи економічної науки». Автор книги вважав, що економічні дослідження повинні додержуватися практики, яка ґрунтується на життєвій логіці, бути науковим узагальненням саме національної частини мислення і дій ринкових агентів.

Узагальнюючи сказане можна констатувати, що історично розвиток сучасної економічної теорії відбувався від «Ойкономії» давніх греків, через «Хрематистику» та «Політичну економію» до нинішньої «Економічної теорії».

Проте тут потрібно відзначити ще один факт. Важливими гранями економічної науки у широкому розумінні є різні рівні економічної теорії, які нині самі стають окремими науками: мікроекономіка, мезо- чи секторальна економіка, макроекономіка, міжнародна та світова економіки. При цьому нині будь-яка економічна наука має свою окрему теорію, а ця теорія неминуче, за самим визначенням економічної науки, буде теорією економічною. А тому, щоб уникнути зайвої плутанини, можливо варто здійснити певну термінологічну корекцію і замінити термін «Економічна теорія» на термін «Фундаментальна економічна теорія». Причина такої модифікації назви відповідної науки зумовлена двома базовими причинами: 1) тим, що кожна окрема чи специфічна галузь сучасної економічної науки чи її окремий рівень мають свою окрему теорію, яка не може бути ніякою іншою теорією окрім економічної; 2) тим, що така економічна наука, як сучасна «Економічна теорія» продовжує охоплювати всі рівні економіки та залишається методологічною основою чи фундаментом всієї системи інших економічних наук. Саме з огляду на це варто обговорити доцільність заміни терміну «Економічна теорія» на термін «Фундаментальна економічна теорія».

Кудінова А.В.,

д.е.н., доцент,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана» м. Київ

ГЛОБАЛЬНА ПОЛІТИЧНА ЕКОНОМІЯ: ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ ТА СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Глибокі системні трансформації наприкінці XX – початку XXI століть у всіх сферах людської життєдіяльності – економічній, соціальній, духовній, політичній, науково-інноваційній, і як наслідок, формування глобальної моделі суспільного розвитку, доводять необхідність розширення поля дослідження політичної економії, яка вже не може спиратися лише на окрему національну економіку, а в якості об'єкта має розглядати світове господарство.

Водночас механістичне використання інструментарію класичної політекономії в умовах глобального розвитку, формальний «перенос» об'єктивних для національної індустріальної економіки зако-